

будівництво нових туристичних об'єктів з високим рівнем комфорту, розширення спортивно-рекреаційних послуг, підвищення якості лікувальних послуг, розширення спектру пропонованих побутових послуг.

Залучення новітніх технологій до сфери туризму надасть можливість ефективно використовувати наявні туристичні та рекреаційні ресурси, сприяти розвитку сучасної туристичної інфраструктури, збільшити обсяг туристичних послуг і товарів, покращити їх якість, створити сприятливі умови для задоволення потреб туристів, підвищити рівень транспортної інфраструктури, створити умови для відновлення навколишнього середовища, об'єктів історико-культурної спадщини, підвищити забезпеченість галузі туризму кадрами.

Література

1. Смолій В.А., Федорченко В.К., Цибух В.І. *Енциклопедичний словник-довідник з туризму / Передмова В.М. Литвина.* – К.: Видавничий Дім "Слово", 2006. – 372 с.
2. Любіцева О.О. *Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти).* – 2-ге вид. перероб. та доп. – К.: "Альтапрес", 2003. – 436 с.
3. Мальська М.П., Худо В.В. *Туристичний бізнес: теорія та практика: Навч. посібник.* – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 424с.
4. Боголюбов В.С., Орловская В.П. *Экономика туризма: Учеб. пособие для студ.высш.учеб.заведений.* – М.: "Академия", 2005. – 192 с.
5. Закон України "Про туризм" від 18.11.2003 р. № 1282 – IV.

УДК 379.84 : 339.924

І.Я. ЛУЦИШИН
Федерація профспілок України

САНАТОРНО-КУРОРТНА СФЕРА – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ВЕКТОРА УКРАЇНИ

Визначення стратегічної ролі санаторно-курортної сфери (СКС) у розбудові соціальної економіки України передбачає акцентування уваги на низці аспектів відповідних економічних досліджень.

Йдеться перш за все про те, що санаторно-курортна сфера – це об'єкт соціальної економіки – специфічної галузі господарювання (трудова, освітньої, державно-управлінської, наукової діяльності), предметом якої є людина з її потребами, розвиток соціальної сфери, інфраструктурного забезпечення, вклад окремих видів діяльності в економічне зростання. Послуги, які створюються у цій сфері, – важлива стаття доходів як державного, так і місцевих бюджетів, з яких формуються майбутні соціальні інвестиції. Саме внаслідок створення конкурентоспроможних благ, продукування якісних послуг розвивається споживчий попит населення, формується економічна база соціальних перетворень.

По-друге, СКС є сформованим у гносеологічному сенсі об'єктом соціальної економіки, має напрацьований понятійно-термінологічний апарат аналізу. Ми дотримуємося позиції, згідно з якою санаторно-курортна сфера – це

сукупність галузей і видів економічної діяльності, в яких створюються споживчі вартості у вигляді корисного ефекту з метою задоволення лікувально-профілактичних і оздоровчих потреб населення. Її потенціал – це гранична кількість і якість запасів ресурсів для лікування та відпочинку населення в конкретних умовах геопросторово-часових координат, якими володіє регіон, суспільство. Він орієнтований на виробничо-рекреаційне функціонування економіки (регіону, країни, соціуму) з допомогою соціальних умов, факторів, мотивацій. Курорт (від нім. *kur* – лікування та *ort* – місце) – лікувальна місцевість, що володіє природними рекреаційними ресурсами для лікування і відпочинку населення, необхідною курортною інфраструктурою, що стимулює їх використання з лікувально-профілактичними та оздоровчими цілями, а також має законодавчо визначений статус. Принагідно вкажемо, що, згідно з українським законодавством, курорт – це „освоєна природна територія на землях оздоровчого призначення, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їх експлуатації будівлі та споруди з об’єктами інфраструктури, використовується з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та для рекреації і підлягає особливій охороні” [1, с. 433]. Курортно-оздоровча територія – це частина земної поверхні, що наділена специфічними рекреаційними факторами (ресурсами), які здійснюють чи можуть за певних умов здійснювати лікувально-оздоровчий ефект. Таке визначення тісно корелює з лікувально-оздоровчою місцевістю, що в Законі України „Про курорти” трактується як природна територія, яка має мінеральні й термальні води, лікувальні грязі, озокерит, ропу лиманів та озер, кліматичні та інші природні умови, сприятливі для лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань. Якщо природними рекреаційними ресурсами є сприятливий клімат, живописний ландшафт, джерела цілющих мінеральних вод, поклади лікувальних грязей та ін. (природні курортні фактори), то курортну інфраструктуру формує розгалужена мережа рекреаційних об’єктів – закладів, споруд, пристроїв з відповідним матеріально-технічним, кадровим, фінансовим, інформаційним забезпеченням (соціально-економічні й технічно-організаційні курортні чинники). У структурно-організаційному аспекті до основних типів курортних закладів відносяться санаторії, будинки відпочинку, пансіонати, курортні поліклініки. До курортних споруд і пристроїв належать кювети, питтєві галереї, бальнеотехнічні споруди, кліматопавільйони, лікувальні пляжі, теренкури¹, бурові свердловини, пункти грязедобування, регенераційні басейни тощо. Важливою складовою сучасної курортної інфраструктури є об’єкти соціального призначення, зокрема культурно-освітні, спортивні, торгові установи тощо. Закономірності та специфіка функціонування цих об’єктів визначається відповідними принципами територіальної організації мережі (транспортна доступність, інші умови для нормальної життєдіяльності, відпочинку та лікування).

По-третє, санаторно-курортна сфера вирізняється інтегрованим підходом до теоретико-методологічного й методичного забезпечення її функціонування, територіальної організації та розвитку, включає широкий спектр як

¹ Теренкур (франц. *terrain* – місцевість і нім. *kur* – лікування) – метод лікування дозованим ходінням за спеціально організованими маршрутами.

макроекономічних теорій, так і теорій регіональної економіки (попиту й пропозиції, раціонального використання ресурсів, ризиків, розміщення центральних місць, тощо). Знаковим є також використання теорії комплексоутворення. Так, у регіональній економіці компонентну структуру комплексів прийнято представляти через сукупність видів рекреаційної економічної діяльності, продуктом якої є не лише послуги санаторно-оздоровчого характеру, але й туризму та відпочинку [2]. "Туристично-рекреаційний комплекс національної економіки (ТРК) – пише А.С. Макекадірова – це сукупність видів економічної діяльності країни та окремих її територій, що забезпечують створення та отримання послуг відпочинку, лікування і туризму громадянами країни" [3, с. 93–97]. Така практика є оправданою з позиції потреб проведення компаративного аналізу та прогнозу ринку рекреаційних послуг, відповідає певним потребам стратегічного соціально-економічного і територіального менеджменту. Водночас в умовах ринку на фоні стрімкого зростання рівня рентабельності відпочинкових і туристичних послуг, тенденції обсягів надання санаторно-оздоровчих послуг є значно меншими. З одного боку, це результат високої собівартості продукту, адже соціально-оздоровча сфера набуває ознак елітарності, з іншого (в частині обслуговування масового споживача-представника середніх верств населення) – втрачає свій якісний стандарт. Принагідно вкажемо, що в Україні про сучасний розвиток санаторно-курортної сфери свідчать наступні показники: 2007 р. загальна мережа нараховувала 3110 санаторно-курортних і оздоровчих закладів, ліжковий фонд – 466 тис. місць, кількість оздоровленого населення – 3, 486 млн. осіб. Порівняно з 1995 р. наведені показники скоротилися відповідно на 9% (3417 закладів), 17% (562 тис. місць) і 1% (3,515 млн.). Це свідчить, що проблеми розвитку санаторно-оздоровчої сфери вимагають більш предметного аналізу. Основою для цього можуть стати методологічні прийоми теорії сегментації.

По-четверте, санаторно-курортна сфера – важлива складова забезпечення стратегії євроінтеграційного вектору реформ, за який наполегливо ратує Україна. Справа в тому, що гідний ринок праці (концепція, що розвивається в царині соціальної економіки) вимагає здорової робочої сили. Відповідно ставиться питання суттєвого збільшення уваги до проблем інвестування здоров'я нації. Це не лише прямі медичні видатки на систему охорони здоров'я, але й профілактика втрат економічної активності населення через механізми санаторно-оздоровчого характеру. Особа, що наділена здоров'ям (повноцінним трудовим потенціалом), володіє важливим інструментом самозахисту від всіляких ризиків, що існують на ринку праці.

По-п'яте, санаторно-курортна сфера – унікальний здобуток планової системи ведення господарства, який в сучасних умовах ринку вимагає спеціальної стратегії розвитку. Без сумніву, про це слід говорити не з позиції групового, а антропологічного підходу. Зокрема, стосовно наближення механізмів перерозподілу благ, послуг системи соціального страхування (так званого соціального пакету) до клієнта. Занепокоєння викликає те, що наразі санаторно-курортна сфера не є предметом уваги державних інститутів, котрі проводять моніторинг ринкового свавілля, поширеного в системі використання

національних ресурсів. Більше того, вітчизняним менеджментом підтримуються ідеї розвитку сировинної економіки з пріоритетністю приватновласницьких відносин. Відтак санаторно-курортна сфера розглядається не як здобуток чи багатство нації, котре слід захищати, а як сектор приватного бізнесу, вигідна ніша, відкрита для інтервенції міжнародного капіталу. В умовах низького рівня соціальної відповідальності бізнесу існує високий ризик втрати інфраструктури санаторно-курортної сфери, розгортання на відповідних територіях нових прибуткових видів економічної діяльності, котрі можуть мати негативний соціальний ефект для мешканців території (зростання рівня криміногенної ситуації, соціальної напруги внаслідок розгортання діяльності центрів ігрового бізнесу, пониження рівня горизонтів питних водних запасів за рахунок спорудження заводів – експортерів мінеральних вод тощо). Ще Аристотель вказував на широкі перспективи етичної економіки. Нині на фоні глобалізації вона як ніколи актуальна не лише для України, але й більшості держав, що розвиваються.

В умовах запровадження нової ідеології держави, котра б ґрунтувалася на принципах християнської етики і моралі, пошуку перспективних моделей розбудови українського етносу, наведені тези є важливим аргументом для посилення уваги до теоретико-методологічного та прикладного забезпечення процесів у санаторно-курортній сфері.

Література

1. Закон України „Про курорти” від 5 жовтня 2000 р. № 2026 – 3 // *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. – 2000. – № 50. – С. 433.
2. Долишиний М., Нудельман М. *Рекреаційний комплекс Карпат и его развитие // Экономика Советской Украины*. – 1984. – № 6. – С. 55.
3. Мацола В.І *Рекреаційно-туристичний комплекс України*. – Львів, 1997. – 259с.
4. Макекадырова А.С. *Социальные факторы развития туристско-рекреационного комплекса // Вестник Российской экономической академии им. Г.В. Плеханова*. – 2006. – № 1. – С. 93–97.

УДК 330.341.1 : 631.1:001.76

В.С. РОДІН
ННЦ аграрної економіки УААН

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АПК УКРАЇНИ

Інноваційна діяльність в аграрному виробництві перетворюється на найважливіший конкурентний ресурс держави. У наступні 20 років переваги у світовому економічному змаганні матимуть ті країни, що впроваджують новітні розробки за пріоритетними напрямками розвитку АПК.

Важливою умовою інноваційного розвитку є його нормативно-правове забезпечення. В Україні інноваційну діяльність, а також її види визначає Громадянський кодекс України (ГКУ), згідно з яким інновації мають